

О. Пушкіна та Миколи Павловича Олександр Христофорович практично завжди виконував роль посередника. Саме з цієї причини велике листування О. Пушкіна і О. Бенкендорфа за кількістю листів, що дійшли до нас, поступається тільки листуванню поета з дружиною і близьким другом П. В'яземським. Однак більша частина цих листів – вираз монаршої волі, тому їх можна назвати «листуванням Пушкіна з імператором Миколею».

Що ж стосується особисто О. Бенкендорфа, то його думка про О. Пушкіна представлена у звіті Третього відділення за 1837 р.: «Пушкін поєднував у собі два начала: він був великий поет і великий ліберал, ненависник будь-якої влади. Він був одним з літераторів із усіх лібералів нашого суспільства...» [4, с. 48].

О. Бенкендорф, відчував себе покровителем О. Пушкіна, так і писав йому: «Мої добрі поради здатні утримати вас від помилкових кроків, які ви часто робили, не питаючи моєї думки» [4, с. 49]. Сам Олександр Сергійович визнавав благу роль керівника вищої поліції у важливій справі отримання дозволу на публікацію віршів навіть без звернення до імператора.

Отже, О. Бенкендорф створив вищий орган політичної поліції Російської імперії, виконавчим органом якого був Окремий корпус жандармів. Третє відділення на чолі з О. Бенкендорфом спостерігало за громадською думкою та настроями в суспільстві, пильну увагу приділяло літературному процесу в Російській імперії. Після створення політичної поліції в Росії, агентурна мережа Третього відділення існувала у двох столицях, де під особливим наглядом перебувала молодь, окремі літератори та чиновники. Агентура Третього відділення не була розгалуженою, спеціальних інструкцій з організації спостереження не існувало. Проте у боротьбі з опозиційним та революційним рухом таємна поліція при Миколі I показала свою ефективність.

Джерела та література

1. Абакумов О.Ю. «...Чтоб нравственная зараза не проникла в наши пределы»: Из истории борьбы III отделения с европейским влиянием в России (1830-е – начало 1860-х гг.). / О.Ю. Абакумов. – Саратов: Научная книга, 2008. – 212 с.
2. Анчеев А.В. Место и роль III Отделения Собственной его императорского величества канцелярии в системе государственных учреждений Российской империи (1826–1855 гг.). / А.В. Анчеев // Основы государства и права. – 2005. – № 6. – С. 86-93.
3. Бенкендорф А.Х. Положение о Корпусе Жандармов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://constitutions.ru/?p=7535>. – Дата доступа: 03.09.2015
4. Грязнов Е.В. Поэт и жандарм. / Е.В. Грязнов // Милиция. – 1999. – №11. – С. 46-50.
5. Деревнина Т.Г. Из истории образования III-го Отделения. / Т.Г. Деревнина // Вестник МГУ. История. – 1973. – № 4. – С. 51–69.
6. Мустонен П. Собственная Его Императорского Величества Канцелярия в механизме властвования института самодержца 1812–1858 гг.: К типологии основ имперского управления. / П. Мустонен. – Хельсинки: Aleksanderi inst., 1998. – 357 с.
7. Олейников Д.И. Бенкендорф. / Д.И. Олейников. – М.: Молодая Гвардия, 2009. – 428 с.
8. Порох В.И., Рослякова О.Б. III Отделение при Николае I. / В.И. Порох, О.Б. Рослянова. – Саратов: Изд-во Саратовской гос. академии права, 2010. – 238 с.
9. Севастьянов Ф.Л. Между Тайной экспедицией и III Отделением. От тайного сыска к политическому розыску. / Ф.Л.Севастьянов. – М.: Межрегиональный институт экономики и права, 2008. – 304 с.
10. Чукарев А. Г. Тайная полиция Николая I (1826–1855): в 2 т. / А.Г. Чукарев. – Т. 2. – Ярославль: Верхняя Волга, 2003. – 291 с.

УДК: 929(73+4)

Д. Шрестха

ГЕНЕРАЛ ДЖОРДЖ ПАТТОН – ВИЗВОЛИТЕЛЬ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Генерал Джордж Паттон – визволитель Західної Європи. У цій статті розповідається про життя людини, яка ніколи не втрачала свій шанс досягти успіху, яка ніколи не здавалась, тому що ненавиділа програвати. Показується те, як змінює війна людський світогляд та характер. Розповідається про кавалериста, який оцінив весь пріоритет «нової зброї» та в наслідок цього став одним із найкращих командирів моторизованих корпусів.

Ключові слова: Фашизм, Вішизм, Друга світова війна, Перша світова війна, операція «Торч», операція «Оверлорд», «Біскарська різанина».

General George Patton – liberator of the Western Europe. This article describes the life of a man who never lost a chance to succeed, that never gave up because of his unacceptance of losing. It shows how war changes the outlook of man and his character. It tells us about cavalryman who appreciated all priority of «new weapon» and therefore he has become one of the best commanders of motorized corps.

Key words: Fascism, Vishizm, World War I, World War II, Operation «Torch», Operation «Overlord», «Massacre at Biscari».

Історія Другої світової війни наскрізь пронизана прізвиськами солдатів – героїв, великих командирів і полководців. Кожна країна пишається своїми, вже на весь світ відомими, солдатами на командирами. Але є такі особистості, яких шанують в кожній країні. Серед них є ім'я американського генерал – майора, солдата, героя, завдяки якому армія союзників отримувала ряд перемог в північній Африці та в Європі. Звати цю людину Джордж Сміт Паттон – Молодший.

Із джерел я використав статті російських та американських вчених. Також вивчив мемуари самого Дж. Паттона.

Джордж Паттон народився 11 листопада 1885 року в Каліфорнії, в містечку Сан-Габріель. Предки Паттона мігрували з Шотландії ще до створення Сполучених Штатів та брали участь у всіх війнах Північноамериканського континенту, проявляючи велику хоробрість і мужність [4, с. 3].

Дитинство його пройшло на ранчо батька. Батько в нього був не багатим, але забезпеченим землевласником. Паттон з юних років був відучений від дитячих ігор та почав читати книги.

З раннього віку від захоплювався героями Громадянської війни 1861-1865 рр. в США.

Він закінчив кадетську школу в Вірджинії, а згодом воєнне училище в Вест-Пойнті, звідки в 1909 році випустився другим лейтенантом в один з кавалерійських полків.

Як солдат він проявляв високі навички. Однак світ про нього вперше дізнався не як про військового кавалериста, а як спортсмена. На Олімпійських іграх 1912 року в Стокгольмі вперше в програму змагань було включене сучасне п'ятиборство, яке називалося офіцерським. І лейтенанту Паттону випала честь захищати кольори прапору власної країни [4, с. 7].

Виступ на олімпіаді молодий Джордж розпочав з сенсаційної перемоги над чемпіоном Франції по фехтуванню. В наступному етапі – крос. Паттон будучи кращим наїзником верхи аніж бігуном, фінішував ледь не втративши свідомість. В загальному рахунку він досі був в лідерах. Конкур – вершове подолання перешкод – тільки закріпили його позиції. В плаванні результати були не найкращі. Але все ще він мав всі шанси отримати олімпійське «золото».

Останній вид п'ятиборства - стрільба з пістолета. Вибір зброї - вільний. Більшість суперників Паттона віддали перевагу малокаліберному пістолету, зброї з низькою віддачею і високою точністю. Впевнений у своїй майстерності Джордж вибрав більш звичний для його руки армійський «кольт». Спокійно вийшов на вогневий рубіж, спокійно прицілювався, плавно тиснув на спусковий гачок, без емоцій чекав результатів. І онімів, коли судді їх оголосили: вісім «десяток», але дві кулі взагалі не залишили сліду на мішені. У підсумку в загальному заліку лейтенант Паттон скотився на п'яте місце і залишився без олімпійської медалі.

Пізніше, вже після підписання протоколів та церемонії нагородження, допитливий адміністратор американської команди перевіряв кулеуловлювач в тому місці, де висіла мішень Джорджа. І знайшов всі десять куль від патронів армійського «кольта». Виявилось Паттон всадив дві кулі в дірки від попередніх пострілів!

Апеляцію американці подавати не стали[6].

Нітрохи не засмутившись Паттон покидає Швецію. Але на наступний рік знову пливе до Європи, щоб пройти кавалерійські курси при одній з французьких військових шкіл. Навчається молодий офіцер, як завжди, з блиском і, повернувшись до Америки, навіть пише керівництво по кавалерійському бою. Більше того, він береться за модернізацію стандартної кавалерійської шаблі. І в короткий час створює вдосконалений клинок - знаменитий M1913, який приймається на озброєння американської кавалерії.

У Європі починається Перша світова війна. Але американці поки не квапляться взяти в ній участь. Їм вистачає проблем і на своєму континенті: у південних кордонів вирує волелюбна Мексика. У 1916 році війська генерала Першинга, у складі яких діє і кавалерійський полк Паттона, вторгаються в цю країну, переслідуючи загони повсталого Панчо Вільї [4, с. 14].

Для Джорджа настали золоті часи. В умовах маневреної, партизанської війни, коли багато що вирішують не сліпе слідування інструкціям і наказам, а ініціатива, напір, особиста відвага і професійна підготовка офіцера, він здобув собі репутацію командира, якого, ніколи не залишає холоднокровність.

У Мексиці Паттон воював майже два роки. В особливих жестокостях помічений не був, просто робив свою солдатську роботу. У 1917 році генерал Першинг відплив до Європи, не забувши захопити з собою і Джорджа, в якому вже встиг розгледіти обдарованого офіцера з великим майбутнім [3, с. 457].

У перший день висадки американського експедиційного корпусу у Франції Паттон був підвищений до капітана. Незабаром, услід за новим званням, послідувало і нове призначення: Джордж був відряджений в одну з французьких танкових частин, разом з якою в якості спостерігача взяв участь у битві при Камбрі, де танки вперше використовувалися як сила.

Незважаючи на те, що танки в той час представляли собою громадини, що рухалися зі швидкістю не дуже швидкої людини, Паттон, побачивши їх у справі, не тільки гідно оцінив можливості та перспективи нового роду військ, а й став його справжнім фанатом [4, с. 18].

Повернувшись до штабу генерала Першинга, Джордж добився переведення з кавалерії у сформований в Європі американський танковий корпус, який повинен був стати частиною 1-ї армії США.

Але перш ніж ввести машини в атаку, потрібно підготувати екіпажі, навчити їх тактиці застосування танків у бою. І Першинг, достроково підвищивши Паттона в майори, в листопаді 1917 року призначає його начальником американської танкової школи, відкритої в Лангрі [1, с. 256].

Так, завдяки власним старанням, Паттон виявився одним з тих, хто встали біля витоків створення теорії і практики танкового бою. Відчайдушний кавалерист, він пересів в «сталеву колісницю» з гарматами і кулеметами.

У вересні 1918-го перша в американських військах 304-а танкова бригада прийняла бойове хрещення в ході Аргоннського наступу. Майор Паттон командував одним з підрозділів в бою при Сен-Міхель. Бої були жорстокі. В одному з листів Джордж розповідав дружині, як йому довелося забиратися на згорілий танк і збирати в невеликий кошик все те, що залишилося від екіпажу після попадання в машину снаряду.

Якщо врахувати, що таку процедуру до кінця війни йому доводилося проробляти не один раз, стане зрозумілим, чому 304-ту танкову бригаду фронтові жартівники інакше як «Клубом самогубців» не називали. Але в американських військах, що воювали в Європі, саме її екіпажі отримали найбільшу кількість бойових нагород. І були зустріті на батьківщині як справжні герої.

Китель підполковника Джорджа Паттона прикрашали хрест «За видатні заслуги», медаль з тією ж назвою і медаль «Пурпурне серце» [4, с. 20].

Після закінчення Першої світової війни Паттон якийсь час служив у Вашингтоні. У цей період він витрачає чимало сил на пропаганду подальшого розвитку танкових військ, розуміючи, що в найближчих війнах їм буде відведена вирішальна роль. Але прихильників у нього – одиниці. Увага політиків і військового керівництва більше прикута до авіації і флоту. На їх розвиток відповідно йде і левова частка фінансування.

Не зустрівши належного розуміння у вищих військових і державних колах, Паттон просить про переведення у військо, справедливо вважаючи, що саме там він знайде найкраще застосування своїм знанням та досвіду.

Мабуть, єдиною вдачею цього періоду життя Джорджа Паттона можна вважати його знайомство а пізніше й дружбу з Дуайтом Ейзенхауером - майбутнім верховним головнокомандувачем силами союзників у Західній Європі і майбутнім президентом США. З часом він дослужив і до звання генерала [4, с. 24].

Звістка про початок Другої світової застало Джорджа Паттона на посаді командира 2-ї бронетанкової дивізії, яка була розташована в Форті Беннінг, штат Джорджія. Звідти, отримавши наказ головнокомандуючого американськими бронетанковими військами генерал-майора Джейкоба Деверса, він в найкоротші терміни перекинув своїх танкістів до Каліфорнії, де поблизу містечка Індіо був створений «пустельний тренувальний центр», в якому проходили підготовку частини американської армії, призначені для військових дій у Північній Африці.

Першими противниками Паттона у Другій світовій війні стали французи. 8 листопада 1942 почалася операція «Торч»: три американські тактичних об'єднання рушили через Атлантику в сторону африканського континенту. Сухопутними силами західної оперативної групи командував генерал-майор Паттон. Його підрозділи мали висадитися в Марокко і захопити місто і порт Касабланка, що обороняється союзниками гітлерівців - солдатами і офіцерами вишистської Франції.

Прибуття американської армади – майже сотні суден під загальним командуванням адмірала Х'юїтта – стало для французів повною несподіванкою. Проте, вони були повні рішучості дати бій. Досить сказати, що при підході до берега, важкий крейсер ВМФ США «Огаста», на якому знаходилися генерал Паттон і офіцери його штабу, і ще кілька кораблів ескадри потрапили під вогонь французького лінкора «Жан Барт» і берегових батерей. Американцям довелося відповідати, прикриваючи висадку десанту на узбережжі [2, с. 67].

11 листопада, коли наземні сили американців вже були готові на штурм, а літаки «янкі» заходили на цілі, французький гарнізон капітулював. Забарившись командування французів ще якісь хвилини, справа б швидше за все завершилася повним руйнуванням Касабланки. Опівдні був підписаний мир, і генерал Паттон проголосив тост за те, щоб, оплакавши героїську загибель своїх синів, обидва народи – французький та американський – стали разом битися з головним своїм ворогом – фашизмом.

Так Паттон вперше зробив те, що ще не раз робить в ході Другої світової війни – оцінивши обстановку на місцевості, грубо порушив інструкції, отримані від вищого командування або безпосередньо з Вашингтона. Стосовно до даного конкретного випадку – зробив переможених не полоненими, а союзниками. Чим, до речі, уникнув повстання войовничих берберських племен на півночі Африки [2, с. 74].

На початку березня 1943 Паттон отримав наказ вирушити в Туніс і прийняти командування 2-м корпусом, серйозно «пошарпанним» німцями в Кассерінському поході. Генерал почав з елементарного – відновлення жорстокої дисципліни. Ці заходи не додали йому популярності серед підлеглих, саме тоді солдати прозвали Паттона «наша кров і кишки».

Але вже через два тижні корпус, що відновив свою боєздатність, перейшов у контрнаступ проти військ Роммеля в районі Гафси і пізніше, спільно з частинами 1-ї і 8-ї британських армій, повністю очистив від німців північне узбережжя Африки.

На жаль, титул переможця фельдмаршала Роммеля «Ліса пустелі» Джорджу Паттону не вдалося: ще в квітні він передав 2-й корпус генералу Омару Бредлі і, отримавши під своє командування 7-ю американську армію, включився в підготовку плану вторгнення союзних військ на Сицилію.

При звільненні цього середземноморського острова армія Паттона мала діяти спільно з 8-й британською армією генерала Монтгомері. Загальне керівництво операцією союзників покладалося на британського маршала Харольда Александра [3, с. 462].

Висадившись на півдні Сицилії, солдати Паттона відбивають кілька відчайдушних спроб німців скинути їх назад у море і, розвиваючи успіх, просуваються в глиб острова в напрямку Мессіни. Александеру не вдається налагодити взаємодію двох армій, темп наступу вкрай низький, ось-ось доведеться переходити до оборони.

Паттон за власною ініціативою зустрічається з Монтгомері, і два бойових генерала прямо на передовій виробляють план спільних дій. Американець зі схвалення англійського колеги формує тимчасовий ударний корпус, не передбачений ніякими документами, встає на чолі його, кидається вперед і вже через тиждень бере Палермо, а ще через кілька днів і Мессіну. Александер закидає союзницькі штаби гнівними телеграмами, обурюючись, що Паттон краде у нього війська. Той не заперечує факт самоуправства, але виставляє на своє виправдання найвагоміший аргумент – перемогу. А переможців не судять [2, с. 116].

І все ж на Сицилії Паттон «обпікся». Відразу після висадки на острів він вимовив перед своїми бійцями ряд палких промов, загальний зміст яких зводилося до того, що ворогів треба знищувати всіма можливими способами, пораниених – добивати, полонених – не брати, будинки – спалювати, жінок – гвалтувати. Загалом, за свідченням очевидців, кожне третє слово було таким, що навіть бувалі бійці шулилися. Так, здавалося Паттону, він піднімав бойовий дух своїх солдатів.

Результати не змусили себе чекати. Вже через пару місяців кілька командирів середньої ланки постали перед судом за військові злочини. Глумління над полоненими і цивільним населенням стало частим явищем. Останню крапку в терпінні вищого військового керівництва союзників поставила «бікарська різанина» – вбивство солдатами з 75-ї американської дивізії сімдесяти шестиіталійських і німецьких військовополонених, після якого один із заарештованих розповів на слідстві, що до цього його спонукали слова генерала Паттона [3, с. 468].

Масло у вогонь підлив інцидент, що трапився 10 серпня 1943 року коли Паттон інспектував дев'яносто третій евакуаційний госпіталь, розташований на північному узбережжі Сицилії. Виявивши в одному з наметів двох рядових без видимих поранень на тілі, генерал поцікавився у лікаря, що тут роблять ці люди. Діагноз «нервове виснаження в бойових умовах» розлютило Паттона. Він обізвав рядових симулянтами, вихопив пістолет і ударив одного з них по обличчю. Вже виходячи з палатки, генерал обернувся і, побачивши, що ображений їм солдат сидить на ліжку і плаче, повернувся і вдарив його вдруге.

Свідками повторного ляпасу стали не тільки лікарі та медсестри, а й журналісти, які прибігли на шум. Приховати подію було неможливо: вже через кілька днів про поведінку генерала знала вся Америка, багато газет вимагали повернути воєначальника назад до США [2, с. 123].

Однак після численних консультацій з військовими і політиками Ейзенхауер вирішив залишити Паттона в Європі. «Розплатитесь майбутніми перемогами», – сказав головнокомандувач своєму другові, тимчасово відсторонивши його від командування військами і давши наказ принести офіційні вибачення особисто солдату і всьому персоналу госпіталю, який був присутній при інциденті.

Наказу Паттон підкорився, але виконав у притаманній йому манері: за словами одного з лікарів, вибачення супроводжувалися такими виразами, що краще б вже генерал взагалі не вибачався [2, с. 124].

Важко скласти уявлення про людину, тим більше – про бойового генерала лише по одному епізоду, вирваного з його біографії. Ті, кому довелося провести з Паттоном на передовій декілька місяців підряд, виявляли, що він зовсім не звір, не жорстокий, а просто запальний, але явно геніальний воєначальник, поборник дисципліни, що стежив за тим, щоб солдат був навчений, ситий, взутий і одягнений. Паттон привселюдно заявляв, що втрати вітаються, але тільки тому, що щиро вважав – перемога коштує жертв. А насправді беріг людей більше, ніж будь-який інший генерал. Люта риторика генерала була невід'ємною частиною того образу ідеального воїна, яким він хотів здаватися і якому намагався відповідати все життя.

Як би там не було, навіть з відсторонення Паттона від командування армією американці змогли отримати користь. Справа в тому, що за генералом давно вже закріпилася репутація майстра стрімких і рішучих ударів. І тому німецька розвідка намагалася не випускати його з поля зору, справедливо вважаючи – де Паттон, там готується черговий наступ. На це американці і розраховували [5, с. 154].

Генерал провів в абсолютній бездіяльності десять місяців на Сицилії – а німці розцінювали це як підготовку до вторгнення на півдні Франції. Потім Паттона перевели в Каір – гітлерівське командування думало, що він на чолі союзницької армії готується до висадки на Балканах. І в тому, і в іншому випадку, збираючись відбити «удар Паттона», фашисти проводили перегрупування військ, витрачаючи час, сили, ресурси.

Сам Паттон, посвятивши своїм другом Ейзенхауером в усі плани американського і союзного командувань, із задоволенням включився в цю гру. Навесні 1944 року він вміло поширював чутки про те, що готується прийняти під своє командування групу армій США, яка має завдання вторгнутися до Франції через протоку Па-де-Кале. Ці розмови були частиною грандіозної операції з дезінформації противника, що отримала кодову назву «Сила духу». Її результатом стало нерациональне розміщення німецьким командуванням сил і засобів, покликаних протистояти висадку союзників на європейському континенті уздовж північного французького узбережжя.

6 червня 1944 року почалася операція «Оверлорд» - висадка союзних військ у Нормандії. За кілька днів до цього Паттон вступив у командування третьою американською армією, якій належало діяти на західному фланзі сил вторгнення [2, с. 149].

Вірний своїм принципам, перед початком десантування на французький берег генерал звернувся до солдатів з напутньої промовою. Ось лише деякі витяги з неї:

«Ви сьогодні тут тому, що не змогли б себе поважати, якби опинилися в іншому місці... Американці люблять переможців. Американці не потерлять невдач. Американці зневажають боягузів. Американці завжди грають, щоб виграти. Ось чому американці ніколи не програвали і ніколи не програють війну. Сама думка про поразку американцеві ненависна»;

«Битва - саме захоплююче змагання з усіх, в яких брали участь люди. У ньому проявляється все краще і йде все найгірше»;

«Пам'ятайте: ворогові так само страшно, як і вам, а може, й більше...»;

«Ви не всі помрете: лише два відсотки з вас загинуть в бою. Смерті не можна боятися. Рано чи пізно смерть надгоганяє будь-якої людини. Але якщо хтось скаже, що йому зовсім не страшно, той – брехун!» [2, с. 155].

Військам Паттона довелося зіткнутися з самим запеклим опором гітлерівців. Але завдяки завзятості командувача 3-ї армії вдалося перетворити затяжні жорстокі бої в лісах на узбережжі Нормандії у своєрідний бліцкриг союзників у Франції: за два тижні Паттон подолав відстань в шістьсот миль, від Авраншу до Аргентана. Після чого в нього забрали 2-у французьку танкову і 4-у американську піхотну дивізії, доручивши їм взяття Парижа. А самого Паттона націлили на звільнення Лотарингії.

Тут просування третьою американською армією сповільнилося. Мляві атаки вели до великих жертв серед особового складу і втрати в техніці, давали німцям можливість підготувати захисні позиції і численні вузли опору, виводити свої війська з-під вогню і наносити стримуючі флангові удари. До кінця листопада лінія фронту практично завмерла – армії союзників загрузли в позиційній війні. Паттон шаленів, вкотре повторюючи, що закінчити війну в Європі він міг би до того, як випаде сніг. І це б врятувало мільйони життів американських, англійських, російських, італійських, та й німецьких солдатів. Але його армію позбавили поставок пального і боеприпасів, чим прирекли на топтання на місці [3, с. 45].

А 16 грудня німці повністю, зібравши в кулак 29 дивізій, почали наступ в Арденнах, яке очолював фельдмаршал фон Рунштедт.

Минуло кілька днів, і найсильніші снігопади скували дії танкових частин обох сторін: німці не могли розвинути успіх, союзники – перекинути резерви і перегрупувати сили. Потребуючи всього лише в добі сприятливої погоди, Паттон наказує капітанові третьої армії США Джеймсу О'Нілу молитися Богу, щоб той розігнав хмари. І незабаром після початку молитви снігопад припинився. Паттон прямо на місці молитви нагородив О'ніла Бронзовою зіркою і почав маневр [2, с. 267].

Повернувши свої війська, він для початку витягнув з оточення в Бастоні 101-у повітряно-десантну дивізію США. Потім так само стрімко рушив у бік Саарського басейну. Незабаром було захоплення Тріра, настільки блискавичний, що, вже перебуваючи у звільненому місті, Паттон отримав телеграму з штабу союзних військ з приписом «Трір обійти, що не втягуватись у вуличні бої». «Я що, повинен тепер повернути його німцям назад?» – Зле кинув генерал і продовжив наступ в напрямку австрійського Лінца. 22 березня 1945 третя армія вийшла на Рейн. Звільнивши основну частину західної Богемії, 6 травня війська Паттона зайняли Пльзень. Генерал планував кидок на допомогу повсталій Празі, але раптово отримав команду зупинитися. Війна закінчувалася, а з нею закінчився і час бойових генералів. Настав час політиків [5, с. 158].

В останні місяці війни Джордж Паттон не раз шокував товаришів по службі, пресу і вище військово командування своїми висловлюваннями. Наприклад, чого коштували одні тільки заяви Паттона, що після війни світом будуть правити Англія і Америка. І що росіяни ніякі не союзники, і він готовий рушити своїх солдатів проти Червоної Армії, тому що «краще вже тут і зараз, пізніше все одно доведеться». І що якщо цього не зробити, то Третя світова війна вдарить через кілька років, і почнеться вона швидше за все в Південно-Східній Азії.

Після цього Ейзенхауер чесно сказав своєму другові Джорджу, що «дозволить йому довоювати лише в тому випадку, якщо Паттон заради всього святого заткне свою пельку» [3, с. 44].

Після капітуляції Німеччини Паттон виконував обов'язки військового губернатора Баварії. І ставив на відповідальні адміністративні посади колишніх генералів і офіцерів вермахту, цілком довіряючи їм управління на звільнених німецьких землях. Більше того, на прес-конференції 22 вересня 1945 він дозволив собі публічно і, як завжди, дуже різко висловитися з приводу нерозумної політики американського керівництва щодо Німеччини. Ця крапля переповнила чашу терпіння: у перших числах жовтня генерал Паттон був знятий з усіх посад і отримав наказ прибути в США. Але долі було завгодно, щоб генерал залишився в тій землі, на якій воював. Залишився разом зі своїми солдатами [1, с. 281].

9 грудня 1945, за день до свого повернення в Америку, Паттон разом з начальником свого штабу генералом Хобардом Геєм відправились полювати на фазанів. «Кадилак», в якому їхали генерали, на повній швидкості зіткнувся з армійською вантажівкою. При зіткненні Паттон, що сидів на задньому сидінні, кинуло вперед, і він ударився головою об одну з металевих деталей кузова, що призвело до перелому хребта. Важко травмованого генерала доставили у військовий госпіталь в Гейдельберзі, де він, паралізований, помер 21 грудня на руках у дружини.

За розпорядженням тодішнього військового міністерства США загиблих за кордоном військовослужбовців слід було ховати на місці, а не вивозити на батьківщину. Так що могила генерала знаходиться там, де їй і належить бути – на американському меморіальному кладовищі в Люксембурзі, серед могил солдатів і офіцерів третьої армії, загиблих при звільненні бельгійського міста Бастонь взимку 1944 – 1945 року [3, с. 62].

Отже Генерал Паттон – жорстокий, принциповий але справедливий командир. Часто не слухаючись командування, виявляв власну ініціативу і вів солдат в бій і його самостійність завжди оскаржувалась, але ніхто нічого не міг зробити, тому що результат вчинків Паттона був завжди один – перемога. Союзники його «терпіли», а противники поважали і боялись як вогню. Один із найяскравіших командирів історії США. Пам'ятники в його честь встановлені не тільки в США, а і в Франції, Бельгії, Чехословаччині.

Джерела та література

1. Гордиенко А. Н. Энциклопедия военного искусства. Командиры второй мировой войны. В 2 частях. Ч. 1./А. Н. Гордиенко — М.: Образ, 1997. — 544 с.
2. Дж.Паттон. Война, какой я ее знал / Пер. с англ. А. З. Колина. — М.: АСТ; Астрель, 2002. — 352 с.
3. Залесский К.А. Кто был кто во второй мировой войне. Союзники СССР/Залесский К.А. — М.:ВЗОИ, 2004. — 704 с.
4. Залога С. Джордж С. Паттон / С. Залога. — М.: АСТ; 2010. — 64 с.
5. Лубечков Ю. 100 великих полководцев Второй мировой войны/ Лубечков Ю. — М.: Вече; 2005. — 480 с.
6. Физолов А. — Странный генерал Паттон [электронный ресурс] —режим доступа: http://www.krotov.info/libr_min/21_f/fil/osofov_and3.htm

УДК 325.3(410)

Л. Валюх

БРИТАНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ КОЛА ТА ПРОБЛЕМИ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ ПРОТИРІЧ У СХІДНІЙ АФРИЦІ (80-ТІ РОКИ XIX СТ.)

Здійснено комплексний аналіз позиції уряду, депутатів парламенту та громадськості Англії з приводу колоніальних протиріч із Францією на африканському континенті. Охарактеризовано трансформацію англійської суспільної думки та її вплив на зовнішньополітичний курс уряду Британської імперії.

Ключові слова: Велика Британія, Франція, Судан, колоніальна експансія.

The article deals with the complex analysis of the position of government, members of parliament and the public of England about the colonial contradictions with France on the African continent. The transformation of British public opinion and its influence on foreign policy of the government of the British Empire are characterized.

Key words: Great Britain, France, Sudan, colonial contradictions.

У 80-х рр. XIX ст. європейські держави розпочали поділ Східної Африки. У своєму прагненні захопити стратегічно важливі території в у цьому регіоні Велика Британія наштовхнулася на подібні устремління Франції. За цих умов, непорозуміння з Францією привернули пильну увагу англійських політичних діячів. Від позиції уряду Великої Британії стосовно французької колоніальної політики значною мірою залежала стабільність у взаєминах між європейськими країнами. Внаслідок цього актуальним є вивчення позиції уряду, депутатів парламенту та громадськості Англії та їх впливу на урядові рішення з приводу колоніальної експансії Африки.

Метою статті є дослідження позиції представників британських політичних кіл щодо колоніальних суперечностей із Францією у Східній Африці.

Як свідчить історіографічний аналіз, окремі фрагменти даної проблеми розглядалися в працях російських істориків Субботіна В.А., Смирнова С.Р., Гелли Т.Н. Серед сучасних вітчизняних науковців слід відмітити праці Трояна С. С., Питльованої Л. Ю. Однак аналіз сучасної монографічної літератури та періодичних видань свідчить про необхідність проведення більш глибоких досліджень даної теми.